

KRIŽEVI KRAJPUTAŠI I KAPELICE POKLONCI KUMROVCA I OKOLICE

TATJANA BRLEK □ Muzeji Hrvatskog zagorja – Muzej „Staro selo” Kumrovec

„U dugim vjekovima svoje mukotrpne prošlosti Hrvatska je često mijenjala svoj opseg i svoje granice. No ima nešto što je vjekovima bilo nepromijenjeno i što nije dovoljno zapaženo, a to je granica između Hrvatskog zagorja i Štajerske, to je tok rijeke Sutle. Ta mala rijeka više spaja nego razdvaja slovenski i hrvatski kajkavski svijet.”¹

Dolina rijeke Sutle proteže se od riječnog izvora u Maceljskoj gori pa sve do ušća kod Savskog Marofa. Obgrljena je blagim brežuljcima, među kojima su se smjestila sela i zaseoci koji su stoljećima stvarali galeriju spomenika sakralne arhitekture vješto sljublenu u ambijent jedinstvene prirodne i kulturne baštine. Crkve, kapele, samostani, poklonci i križevi krajputaši svjedočanstva su pripadnosti kršćanskoj vjeri koja je u tim krajevima od davnine utkana u ljudske živote. Nezamislivo je govoriti o baštini i ljepoti pejzaža uz rijeku Sutlu a ne izdvojiti sutjesku Zelenjak. U Zelenjaku je Sutla jedinstvena. Mirnim tokom vijuga između Cesargradske i Kunšperk gore, koje ruševinama Cesargrada s hrvatske strane i Kunšperk grada sa slovenske strane² svjedoče o povi-

jesti i životu siromašnoga zagorskog seljaka i moćnog vlastelina. Između ta dva grada, na brežuljku, nalazi se barokno-klasicistička crkva Majke Božje Snježne iz 17. stoljeća. Jedinstvena slika rijeke Sutle u kanjonu Zelenjak inspirirala je Antuna Mihanovića da napiše stihove pjesme *Horvatska domovina* (1835.)³, a hrvatski slikar izrazitoga domoljubnog zanosa Oton Iveković (1869. – 1939.), naslikao je 1919. sliku *Lijepa naša domovina* na kojoj su prikazane vile u hrvatskim pučkim nošnjama kako zanosno plešu na lijevoj obali Sutle, dok ih Mihanović promatra, a iznad njega stoji Josip Runjanin.

Odmah do Zelenjaka nalazi se naselje Kumrovec, koje se prvi put spominje u popisu cesargradskog dvorjanina Andrije Baumkirhera oko 1456. – 1462. godine. Tijekom proteklih stoljeća naselje Kumrovec, kao i susjedna sela i zaseoci, razvijali su se podno Cesargradske i Kunšperk gore i uz lijevi tok rijeke Sutle. I danas taj kraj svojom ljepotom i očuvanom kulturnom baštinom privlači brojne domaće i inozemne turiste. Muzej „Staro selo” Kumrovec nadaleko je poznat kao jedinstveni *in situ* očuvan

IM 54, 2023.
IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE
MUSEUM THEORY AND PRACTICE

sl.1. *Sveti vugel*, detalj stalnog postava Muzeja „Staro selo” Kumrovec. Fotografirao Goran Gluhak.

sl.2. Andela Horvat, „Pil u Ivaniću Miljanskom. Pregled spomenika kulture s područja općine Klanjec”, *Kaj* 3/1979, str. 36.

1 Andela Horvat, „Pregled spomenika kulture s područja općine Klanjec”, časopis *Kaj* 3 (1979): 15.

2 Cesargrad je utvrda u Hrvatskom zagorju, na istaknutom hrptu Cesargradske gore iznad grada Klanjca.

Prema predaji, utvrdu Cesargrad sagradili su templari, viteški red koji je 1119. osnovan kako bi štitio hodočasnike na putu prema Isusovu grobu u Svetoj zemlji. Na suprotnoj strani, s druge strane Sutle, na gotovo istoj visini Bizeljske gore nalazi se ostatak utvrde Konigsberg ili, kako ga Klanjčani nazivaju, Kunšperk, koji se pripisuje istim graditeljima. Cesargrad i Kunšperk stradali su u doba Seljačke bune te danas postoje samo ruševine dvoraca.

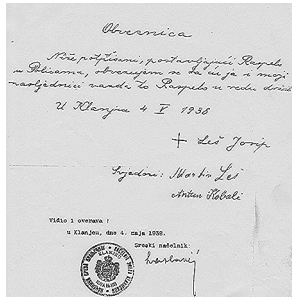
3 Antun Mihanović (Zagreb, 1796. – Novi Dvori Klanječki, 1861.) autor je pjesme *Horvatska domovina*, koja je prvi put objavljena 14. ožujka 1835. u 10. broju Gajeve *Danice*. Pjesmu je uglazbio Josip Runjanin. Prvi je put izvedena 1861. Kao nacionalna himna prihvaćena je 1891. Spomenik hrvatskoj himni u obliku obeliska visine 12,20 m podignut je 24. studenog 1935. u Zelenjaku zalaganjem Družbe Braće Hrvatskog zmagaja.

sl.3. Svadba Štefice Horvatin, fotodokumentacija Kulturnog centra Klanjec

sl.4. Prvopričesnica ispred poklonca sv. Antuna na Pokleku u Zagorskim Selima koji je dala sagraditi Marija Thorman rod. Renhart 1905. godine. Kapelica je danas u vlasništvu obitelji Mutić (fotodokumentacija Muzeja „Staro selo“ Kumrovec).

sl.5. Kip Majke Božje u Plavičkoj šumi. Fotografirao Davorin Vujčić.

sl.6. Obveznica Josipa Leša kojom preuzima brigu o raspelu i navodi nasljednike koji će tu brigu voditi nakon njegove smrti (iz arhiva Kulturnog centra Klanjec)

etnografski kompleks koji stalnim izložbama predstavlja način života potkraj 19. i početkom 20. stoljeća. U stalnim muzejskim postavama raspoređenim u tradicijskim zagorskim kućama, osmišljenima kako bi što vjernije dočarali već pomalo zaboravljeni način života obrtnika i predstavili običaje u Hrvatskom zagorju potkraj 19. stoljeća, posjetitelji mogu upoznati raznovrsne predmete iz Zbirke pučke sakralne umjetnosti Muzeja „Staro selo“ Kumrovec, a prikupljeni su na području Hrvatskog zagorja. Slijedeći muzejsku koncepciju, predmeti su interpolirani u stalne postave te pridonose stvaranju uvjerljivih ambijentalnih slika o načinu života žitelja Kumrovca: svete slike na zidovima, *sveti vugel*, raspela okićena cvijećem od krep-papira u kutovima najveće sobe u kući, *družinske hiže*, male svete sličice *kipeci* umetnuti uz staklene okvire, krunice i molitvenici na komodama – *superkaslima*. Očuvani predmeti svjedoče o molitvama Bogu za dobro zdravlje, zaštitu obitelji, napredak gospodarstva, zahvalu i molbu Svevišnjemu za pobjedu dobra nad zlom.

Vjerska obilježja, raspela i kipove svetaca možemo zapaziti i u eksterijeru, na vanjskim zidovima kuća. Posebice se živa tradicija postavljanja raspela i kapelica poklonaca uz putove, na križanjima putova, na brežuljcima ili u dvorištima, a uobičajeno je da se nađu i u vrtovima. Upravo su me raspela i kapelice poklonci na području Kumrovca i u okolnim selima koja pripadaju župama Tuhelj i Zagorska Sela potaknula na istraživanje kako bih otkrila vrijeme kad su se vjerska znamenja počela postavljati, razloge njihova podizanja i spoznaje

o majstorima graditeljima raspela i kapelica poklonaca na području Kumrovca i okolice. Cilj tog istraživanja bila je nakana da se u široj javnosti osvijesti važnost očuvanja pučke sakralne baštine, uz poštovanje izvornosti i dugovječne tradicije gradnje. Istraživanje sam provela u Kumrovcu, obuhvativši i četrnaest sela iz okolice: Donji Škrnik, Kladnik, Gornji Škrnik, Brezakovec, Pušća, Kuzminec Miljanski, Zagorska Sela, Plavić, Risvica, Ravno Brezje, Velinci, Razdrto Tuheljsko, Dugnjevec i Razvor. Istraživanje sam temeljila na usmenoj povijesti pa su moguća odstupanja u daljnjim spoznajama i znanjima, a predstavljene informacije valja shvatiti kao polazište otvoreno mogućim izmjenama i daljnjim dopunama. U petnaest sela evidentirala sam 39 križeva krajputaša i kapelica poklonaca.⁴

Postavljanje javnoga vjerskog znamenja ima dugu povijest; ta je praksa postojala i prije Tridentskog sabora (1545. – 1563.), a nakon njega postaje vidljiv znak katolicizma u urbanim i ruralnim krajevima. „Prvi do danas sačuvani pilovi na prostoru Hrvatskog zagorja datiraju se početkom 17. st. i njihovo je podizanje uglavnom povezano uz prijeteću opasnost od provale Turaka. To su jednostavni stupovi s kubusom, postavljeni kao međaši ili orijentacijske točke u prostoru, a u toj formi potječu još iz doba gotike.“⁵

U prilog navodu Irene Kraševac svjedoči i pil koji je do 1950-ih godina bio postavljen u Ivaniću Miljanskom, podno kapele sv. Ivana Apostola i Evandelistu, a fotografirala ga je Anđela Horvat. Danas ga više nema jer je srušen, pa je ta fotografija jedan od malobrojnih dokaza njegova postojanja. Vjerojatno je postojanje pila vezano za početke postavljanja manjih vjerskih obilježja na otvo-

4 Tatjana Brlek, ur., *Križevi krajputaši i kapelice poklonci Kumrovca i okolice*, katalog. Muzeji Hrvatskog zagorja, 2023.

5 Irena Kraševac, „Pilovi poklonci i raspela Hrvatskog zagorja“, *Anali Galerije Antuna Augustinčića, Zbornik radova sa simpozija Skulptura na otvorenom*, Klanjec 2003., str. 209.

renome na području župe Zagorska Sela. U spomenici župe Tuhelj postoji zapis kojim se navodi da je najstarije raspelo podignuto u Tuhlju 1896. godine. No ne možemo reći da se i prije toga nisu postavljala raspela. U Župi Zagorska Sela bila mi je dostupna spomenica koja se vodi od 1929. godine. U spomenici je zapis o podizanju novoga i obnovljenog raspela na mjestu postojećega – starog, i to iste godine u Pušći i Miljani: „Raspelo namjesto starog podigao je Dragutin Ohnjec u Pušći, koje je svečano blagoslovljeno na Uskrsni ponedjeljak. Novo Raspelo na novom mjestu podigao je u Miljani, na svom zemljištu i svojim troškom, Juraj Mačefat te se obvezao za se i za svoje nasljednike držati ga u redu. Dozvolom Nadbiskupskog duhovnog stola to je Raspelo svečano blagoslovljeno 25.08.1929. g. uz brojno prisustvovanje naroda. Već u predvečerje toga dana te od rane zore samoga dana navještao je revni katolik neprestanim gruvanjem mužara tu svoju slavu, a na večer je pozvao župnika i učitelja sa svojom obitelji na večeru...”⁶

Terenskim istraživanjima saznala sam da je na području Zagorskih Sela među do danas sačuvanim najstarija kapelica poklonac na Pokleku, koju je 1905. godine dala sagraditi tadašnja vlasnica kurije Poklek gđa Helena Marija Thorman rođ. Renhart na posjedu koji je danas u vlasništvu obitelji Mutić.⁷

Kad su se raspela počela postavljati na području Kumrovca i okolice? U kolektivnoj memoriji mještana najčešći su odgovori da je taj običaj počeo prije više od sto godina. Poznato je da se za postavljanje raspela ili kapelice trebalo dobiti dopuštenje crkvene i svjetovne vlasti. Raspela i kapelice poklonce uglavnom su podizali

sl.7. Raspelo u Pušći, župa Zagorska Sela. Fotografirao Davorin Vujčić.

sl.8. Raspelo u Kumrovcu. Fotografirao Davorin Vujčić.

pojedinci ili grupe mještana na pomno izabranim mjestima. „Uvijek su se postavljala na mjestima kojima se kretao veći broj prolaznika, na raskrižjima seoskih putova, uz važnije seoske i poljske putove te na zagorskim stazama. Neka su postavljena na malim uzvisinama kako bi bila vidljiva s više strana. I nisu ona tu postavljena bez razloga. Mjesto postavljanja pomno se biralo. Kao što se svjetlo ne stavlja pod posudu nego na stol, da svima svijetli, tako su se i raspela postavljala da budu svima vidljiva, da budu svjedočanstvo vjere i pripadnosti Crkvi. Podigli su ih pojedinci na vlastitom zemljištu i vlastitim sredstvima, ili grupa mještana.”⁸ Za podizanje kapelice ili raspela trebala je dozvola Nadbiskupskog stola koju je na zahtjev pojedinca ili grupe mještana mogao zatražiti svećenik, uz obrazloženje razloga njihova postavljanja. Kako bi vlasnik raspela dobio dozvolu za njegovo podizanje, morao se pismeno obvezati za njegovo održavanje te navesti nasljednika koji će nakon njegove smrti nastaviti održavati raspelo.

Za tu se namjenu mogla položiti i određena svota novca te bi se raspelo nakon vlasnikove smrti održavalo od kamata. Razlozi podizanja kapelica i raspela također su različiti. Osim radi iskazivanja pobožnosti i pripadnosti vjerskoj zajednici, raspela su često podizana kao zahvala za ispunjenje zagovora, ozdravljenje ili kao spomen na neki tragičan događaj. Na području koje sam istraživala uočila sam da je velik broj raspela i kapelica podignut nakon Prvog svjetskog rata kao zahvala za ispunjenje zagovora ili za povratak iz ratnih strahota odnosno iz zarobljenništva.

6 Tatjana Brlek, prijepis iz Spomenice župe Zagorska Sela.

7 Kurija na Pokleku izgrađena je početkom 18. stoljeća na imanju koje je do 1571. pripadalo obitelji Ratkay. Aljoša Mutić, posljednji stanovnik kurije, za *Zagorski list* kazao je ovo: „Bilo je to seosko utočište bogate njemačke obitelji, koja je početkom 20. st. kuriju prodala mojoj prabaki Agati i pradjedu Josipu, koji su vodili poštu u jednoj od soba, a druga soba koristila se kao ordinacija seoskog stomatologa. Kurija je također bila mjesto okupljanja i zajedničkog muziciranja poznate hrvatske glazbene obitelji Stahuljak, pošto je moja prabaka Agata rođ. Stahuljak, bila operna pjevačica. Također su se u to vrijeme održavale literarne večeri.” Od njemačke obitelji Thorman kuriju je kupio Josip Sladović, vjenčan Agatom Stahuljak. U obitelji Sladović rođene su četiri sestre: Branka, Ljerka, Zdenka i Mira, majka poznatoga hrvatskog novinara Borisa Mutića. Sve su sestre bile učiteljice u Zagorskim Selima, a Mira je bila učiteljica i ravnateljica škole u Kumrovcu. Aljoša, poznati glazbeni virtuoz, svirač saksofona, bio je sin Ljubice i Borisa Mutića i do danas je bio posljednji stanovnik kurije. Aljoša je preminuo 2022. godine. Ima sestru Anju.

8 Vitomir Zamuda, *Križevi krajputaši i kapelice poklonci Kumrovca i okolice*, Muzeji Hrvatskog zagorja, 2023., str. 7.

sl.9. Interijer kapelice izgrađene 1919. na inicijativu Franje Regvata, danas na brizi obitelji Marjana Regvata u Plaviću, župa Zagorska Sela. Fotografirao Davorin Vujčić.

Raspelo je u prošlosti imalo i važnu ulogu u životu seljana. Kako su raspela i kapelice često postavljani uz glavne prometne i pješačke putove, možemo reći da su bila svojevrsni orijentiri prolaznicima. U svakodnevnom životu, osobito u prošlosti, kada su se ljudi više kretali pješice, pred raspelom ili kapelicom mogli su se zateći pojedinci ili grupice mještana: muškarci bi skinuli šešir ili kapu i zajedno sa ženama kleknuli te se pomolili za zdravlje, zahvalili za primljena dobra, pomirili se sa svim izazovima života...

„I u duhovnom životu mještana raspela su postala orijentiri. O teološkom značaju raspela, Raspetoga Krista, Raspetoga, križa, Muke, postoji mnogo teoloških rasprava, napisane su mnoge knjige, a običan puk najbolje je shvatio značaj Krista raspetoga, ali i uskrsloga, te njegovu trajnu prisutnost među ljudima. Zato se Raspeti doživljavao kao jedan od mještana pred kojim se nije moglo ništa skriviti ni zatajiti, a isto tako nije se moglo od njega otići neutješeno. S njim se dijelilo sve, i dobro i zlo.”⁹ Možda su najvjernija svjedočanstva o ulozi raspela i kapelica u svakodnevnom životu ljudi fotografije svadbenih povorki, prvopričesnika pred kapelicama i fotografije pojedinih obitelji snimljene u svečanim prilikama. Zanimljivo je objasniti i nastanak imena Poklek, uz koje vezujemo istoimenu kuriju i kapelicu svetog Antuna Padovanskog u Zagorskim Selima, koju je dala izgraditi Helena Marija Thorman rođ. Renhart 1905. godine u znak zagovora za izgubljenu narukvicu. Kada je gospođa pronašla narukvicu, za nju od neprocjenjive vrijednosti, na svom je imanju dala izgraditi kapelicu, i to uz glavnu cestu, na brežuljku ispod župne crkve svete Katarine. U niši kapelice nalazi se vrlo lijepa skulptura sv. Antuna Padovanskog kojemu se upućuju molitve za izgubljene stvari.¹⁰ Od samog postavljanja ta kapelica poklonac postala je mjestom molitve vjernika župe Zagorska Sela i mjestom pripreme za odlazak na svetu misu u župnu crkvu sv. Katarine. Vjernici koji su pješice dolazili iz smjera Plavića, Miljane i dijela Zagorskih Sela dolaskom do kapelice ugledali bi crkvu, kleknuli bi i pomolili se sv. Antunu te nakon kraćeg odmora otišli na svetu misu u crkvu sv. Katarine na brijegu. Stoga u puku za taj dio Zagorskih Sela i danas postoji naziv Poklek, nastao od korijena riječi *pokleknuti*.

U ovom pregledu valja izdvojiti i kapelicu u Plaviću, koju je 1919. godine dao izgraditi Franjo Regvat, austrou-

graski pilot, kao zavjet za povratak s ratišta, s ruske fronte, nakon Prvoga svjetskog rata. Zahvaljujući njegovoj financijskoj potpori, majstori iz Austrije istodobno su gradili kapelicu i staru obiteljsku kuću. U kapelicu obitelji Regvat, u krunu svoda, ugrađen je sveti kamen iz Jeruzalema, čime je ona postala svetim mjestom na kojemu se mogu služiti svete mise. Kapelica je četverokutni objekt s krovom na dvije vode, na vrhu kojega se nalazi križ. U kapelicu se ulazi kroz lijepa željezna vrata. Posebnost kapelice otkriva njezina očuvana originalna unutrašnjost. Prostorom dominira oltar iz vremena kada je kapelica sagrađena. Na oltaru su drvene skulpture svetaca. Na središnjem je mjestu kip Majke Božje s Isusom u naručju, s lijeve je strane sveti Franjo Asiški, a s desne anđeo s djetetom. Iza kipa Majke Božje nalazi se vitraj u obliku rozete. Kupolasti plafon oslikan je freskama. Kapelica je mjesto pobožnosti obitelji Regvat i mještana. Članovi obitelji i mještani pamte da se kod kapelice služila sveta misa i da su održavane svibanjske pobožnosti. Kapelica je obiteljsko nasljeđe Regvatovih, a kapelicu danas održava i o njezinu se uređenju brine obitelj Marijana Regvata.

Posebno zanimanje potiče Kip Majke Božje u Plavičkoj šumi, prema kazivanju mještana u *Jegrovjoj hosti*. Šuma je pripadala obitelji Jäger, koja je od približno 1890. godine bila vlasnik dvorca Miljana. Jägerovi su živjeli u Miljani i bavili se otkupom i preradom mlijeka. Prema kazivanjima mještana, postoji nekoliko verzija o postavljanju poklonca s reljefom lika Majke Božje na križanju šumskih putova u šumi koja je nekad pripadala obitelji Jäger. Vjeruje se da je trudna gospođa Jäger, jašući kroz šumu, rodila na mjestu gdje je postavljen kip Majci Božjoj. Zatekao ju je lovac koji joj je pomogao i spasio nju i dijete. Tada se zavjetovala Majci Božjoj da će na tome mjestu postaviti poklonac. U kolektivnoj memoriji mještana postoji i priča da se gospođa Jäger na tome mjestu izgubila i nije se znala vratiti kući. Lovac joj je pomogao da se vrati u dvorac Miljanu. U znak zavjeta dala je postaviti poklonac. Danas brigu o pokloncu, osim mještana, vodi Lovačko društvo Srnjak iz Zagorskih Sela, koje je 1990., uz zalaganje vlč. Milana Juranića, postavilo križ s reljefom Majke Božje i obnovilo ga 2011. godine, kada je reljef postavljen u novu drvenu nišu. Mjesto poklonca pohode vjernici radi molitve u sklopu svibanjskih pobožnosti, koje zajedno sa Župom Zagorska Sela organizira i LD Srnjak iz Zagorskih Sela.

Sredinom 19. stoljeća, na inicijativu svećenika i uz potporu mještana, u župama se počinju održavati svibanjske pobožnosti. Jedno od najstarijih svjedočanstva o svibanjskim pobožnostima spominje se u spomenici župe Tuhelj, iz koje je vidljivo da svećenik Vjekoslav Homotarić 1845. godine uvodi svibanjske pobožnosti i podiže poklonac Majci Božjoj Svibanjskoj u Tuhlju. Zahvaljujući svibanjskim pobožnostima, na raspelo se postavlja niša s kipom Majke Božje. Na području Kumrovca i okolnih sela možemo uočiti drvena raspela na kojima je tijelo raspetog Krista izrezbareno u drvu,

⁹ Vitomir Zamuda, *Križevi krajputaši i kapelice poklonci Kumrovca i okolice*, Muzeji Hrvatskog zagorja, 2023., str. 9.

¹⁰ Prema kazivanju gospođe Ljubice Mutić, supruge Borisa Mutića, kapelica i kip sv. Antuna Padovanskog imaju važno mjesto u njihovim životima. Boris Mutić kao novinar i svjetski putnik često je gubio stvari koje je uglavnom i pronalazio.

izliveno od gipsa ili je, u novije vrijeme, lijevano u metalu. Ispod korpusa nalazi se kip Majke Božje. Raspelo je natkriveno limenim krovčićem u obliku trolista, na vrhu kojega je posvetilo ili križ, a pozadina raspela zaštićena je limom. Vanjski obrubi lima najčešće su ukrašeni manjim cvjetnim ukrasima. Raspela su u prošlim vremenima bila ograđena drvenom ogradicom unutar koje se sadilo cvijeće koje bi cvalo od ranog proljeća do kasne jeseni. U novije vrijeme raspela se ograđuju metalnim ogradicama ili su bez njih. Skulptura raspelog Krista, osobito na području sela koja pripadaju župi Tuhelj, ukrašavana je vijencem ispletenim od umjetnog cvijeća. Nekada su žene uz veće crkvene blagdane plele vijence od krep-papira i njima ukrašavale Raspeloga. U župi Zagorska Sela taj običaj nije toliko rasprostranjen, ali se oko tijela raspelog Isusa može vidjeti vijenac izrađen od cvjetnih limenih ornamenata. Tome vjerojatno pridonosi rad limara Pere Dežmara, koji je bio zaslužan za obnovu limenih dijelova brojnih raspela na području župe Tuhelj i Zagorska Sela. Raspela su uglavnom izrađivali pučki majstori, drvorezbari i limari. Ona izgledom pripadaju tipu raspela kakva prevladavaju u području alpskog areala. Stoga ne čudi gradnja sličnih raspela s hrvatske i slovenske strane rijeke Sutle. Isto je bilo i s majstorima – rad slovenskih majstora prepoznajemo na raspelima u hrvatskim selima, i obrnuto – hrvatski su majstori znali raditi na raspelima postavljenima sa slovenske strane rijeke Sutle.

Zahvaljujući dugogodišnjoj tradiciji održavanja i obnavljanja raspela i kapelica na području Kumrovca i okolnih sela i zaselaka koji pripadaju župama Tuhelj i Zagorska Sela, do danas je sačuvan velik broj raspela i kapelica koji nastavljaju izgled i tradiciju tadašnje gradnje. Poštovanju izvornog načina gradnje pridonijela su zalaganja pojedinaca, obitelji te grupe mještana i svećenika župa Tuhelj i Zagorska Sela. Valja istaknuti važnu ulogu vlč. Milana Juranića¹¹, koji je i sam sudjelovao u obnovi više korpusa i raspela u cijelosti. Briga o raspelima i kapelicama u puku je ostala živa do danas, o čemu svjedoči uređenost raspela i okoliša. Vjernici se i danas okupljaju oko raspela i kapelica slaveći svibanjske pobožnosti, ophode ih organiziranim križnim putevima ili održavanjem svetih misa koje su dio tradicije okupljanja na određene važne datume.

Današnji moderni čovjek, iako živi užurbanim ritmom života, razvija poštovanje prema kapelicama i raspelima. Strah od bolesti, nedaća, svih vrsta zla, zahvala za sve dobro što se pojedincima dogodilo u životu, kao i zagovori vjernika i danas su duboko ukorijenjeni u narodu, o čemu svjedoči izgradnja kapelice Kraljice Svibnja, podignuta na inicijativu obitelji Vladimira Žnidarca.

Možemo zaključiti da se gradnja manjih pučkih sakralnih objekata očuvala do danas. Molbe Svevišnjemu za zdravlje u obitelji, spas od bolesti ili od bilo kakvih zala koja prate ljudski život današnji čovjek još skrušeno upućuje u zagovorima i vjeri koju, osim molitvom, svjedoči i postavljanjem kapelica i križeva krajputaša.

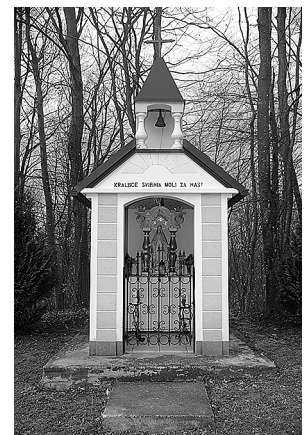
LITERATURA

1. Brlek, Tatjana. *Križevi krajputaši i kapelice poklonci Kumrovca i okolice*. Kumrovec: MHZ-Muzej „Staro selo“, 2023.
2. Habuš Skendžić, Dubravka. *Kakvo selo, takvo raspelo*. Sesvete: Muzej Prigorja, 2009.
3. Horvat, Andela. „Pregled spomenika kulture s područja Općine Klanjec. Po dragome kraju, Klanjec“. Časopis *Kaj* III/1979, str. 15-69.
4. Kraševac, Irena. „Pilovi, poklonci i raspela Hrvatskog zagorja“. *Anali Galerije Antuna Augustinčića* br. 21-25, str. 209-225. Muzeji Hrvatskog zagorja, 2003.
5. Librić, Radovan (ur.). *Kapele samoborske – vodič kroz planinarski križni put i sakralne objekte Samobora i Samoborskog gorja*. Samobor: K2 d.o.o., 1988.
6. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“. *Enciklopedija Hrvatskog zagorja*. Zagreb, 2017.
7. Marković, Vladimir. *Barokni dvorci Hrvatskog zagorja*. Zagreb: Kajkavsko spravišće, 1975.
8. Milčić, Sanda. „Po dragomu kraju“. Časopis *Kaj* 5/1970, str. 5-14.
9. Reberski, Ivanka (gl. ur.). *Umjetnička topografija Hrvatske – Krapinsko-zagorska županija*. Zagreb: Školska knjiga, 2008.
10. Szabo, Gjuro. *Hrvatsko zagorje*. Zagreb: Spektar, 1940.
11. Tržok, Zlatko, vlč. *Župa Tuhelj*. Župni ured Tuhelj, 1992.
12. Živković, Zdravko. *Hrvatsko tradicijsko graditeljstvo*. Zagreb: Ministarstvo kulture RH, 2013.

Primljeno: 10. srpnja 2023.

WAYSIDE CROSSES AND SHRINES OF KUMROVEC AND ENVIRONS

The paper is the outcome of research into the crucifixes and wayside chapels in the area of Kumrovec and 14 villages in the neighbourhood: Donji Škrnik, Kladnik, Gornji Škrnik, Brezakovec, Pušća, Kuzminec Miljanski, Zagorska Sela, Plavić, Risvica, Ravno Brezje, Velinci, Razdrto Tuheljsko, Dugnjevce, Razvor. In her field research in the villages that belong to the parishes of Tuhelj and Zagorska Sela the author found 139 crosses and wayside chapels and shrines. She presented photographs and written accounts of the reasons for their creation and about the master masons who made them at an exhibition of the same name in the Kumrovec Old Village Museum as well as in the catalogue of the exhibition from which the time of and reasons for the erection of the crucifixes, shrines and chapels can be found, together with who was to be credited with them and data about the craftsmen who made them. The reasons behind the putting up of the crucifixes are presented, together with the crucifixes in the life of the village once upon a time and now. The crucifixes and chapels found are best seen within the building practice in the Alpine region and it is possible to see similarities in the construction in the villages on the Croatian side of the Sutra River and in the neighbouring villages in Slovenia. Thanks to the long-term tradition of the erection and maintenance of crucifixes and wayside chapels, there are today many that have survived, and the tradition of installing them is still vital today.

sl.10. Obnova raspela u Donjem Škrniku 2006. (fotografija iz privatne arhive Ane i Zvonka Sporiša)

sl.11. Kapelica Kraljice Svibnja u Zagorskim Selima izgrađena u razdoblju 2007. – 2008. godine. Fotografirao Davorin Vujčić.

11 Vlč. Milan Juranić imenovan je 1975. župnikom u Poljani Sutlanskoj, a 1983. župnikom u Zagorskim Selima. Nekoliko je puta bio dekan tuheljsko-pregradskog dekanata. Široj je javnosti poznat i kao umjetnik koji se u bogatom opusu izrazio tehnikom *papier-mache*. Poznat je i kao vrsni poznavatelj ljekovitog bilja, pčelar i zaljubljenik u prirodu. Umirovljen je nakon 50 godina svećeničke službe. Tijekom svećeničke službe zaslužan je za obnovu više križeva krajputaša i kapelica.